

1990'dan 2020'ye Yozlaşmanın İzlerini Popüler Şarkı Sözlerinde Aramak: Semantik ve Metaforik Bir Analiz

Mustafa Yağbasan¹

Şüheda Korkmaz²

Elif Kaygusuzoğlu³

Özet

Gerek eski yazıtlara gerekse linguistiğin teorik yaklaşımlarına göre insanoğlu tarafından müziksel faaliyetlerin özellikle doğa ve hayvan seslerinin taklit edilmesi marifetiyle ortaya çıktığı bilinmektedir. Dolayısıyla bu eylemselliğin ilk çağ uygarlıklarına dayandığını söylemek mümkün görünmektedir. Zaman içerisinde evrensel bir yapıya bürünen müzik uğraşı, tarihten günümüze kullanılan bir iletişimsel eylem ve paylaşım aracı şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı zamanda bireyin ruh dünyasının aynası olan müzik, bir sanatsal faaliyet olmanın yanı sıra şüphesiz duygu ve düşüncelere de eşlik etmektedir. Kültürel kodları da içinde barındıran bu eylem, dijital platformların gelişmesiyle birlikte daha kolay ulaşılabilen kolektif bir etkinlik haline almıştır. Dolayısıyla bir endüstri sektörü haline dönüşen ve hızla tüketilen müzik, doğal olarak sanatsal naifliğini yitirerek zamanla bir dekadenz sürecine girmiştir denilebilir. Tüketilmeye meyilli, muhtaç ve müsait olan tüm popüler ürünlerde olduğu gibi şarkı sözlerinin ve müziklerin de bu süreçten etkilenmemesi kuşkusuz kaçınılmazdır.

Bu araştırma söz konusu bu paradigmaya dayalı olarak 1990'dan ve 2020'ye değin hit şarkı sözleri içeriklerinde meydana gelen değişim ve dönüşümlerin dil yozlaşmasındaki boyutlarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Zira bir

1 Prof. Dr., Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, ORCID: 0000-0002-0339-475X, mustafa.yagbasan@ozal.edu.tr (Sorumlu yazar)

2 Y. Lisans Öğrencisi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, ORCID: 0009-0006-0603-7287, suheda.korkmaz@ozal.edu.tr

3 Y. Lisans Öğrencisi, Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, ORCID: 0009-0004-9387-4686, elif.kaygusuzoglu@ozal.edu.tr

'*tm*' olarak tanımlanan müziğin en önemli yapı taşlarından biri de şüphesiz müziğin sözcüğüdür. Toplumsal yaşam içerisinde önemli bir konuma sahip olan ve süreç içerisinde sanatsal perspektiften uzaklaşan şarkı sözlerinin menfi yöndeki bu yozlaşma sürecinin bilimsel verilere dayalı olarak analiz edilmesi bu çalışmayı anlamlı kılmaktadır. Geniş toplumsal kitleler tarafından takip edilen ve tüketilen şarkı sözlerinin kültürel dinamiği oluşturan dil ve iletişim yeteneklerini hangi ölçüde yozlaştırdığının tespit edilmesi bu açıdan önem arz etmektedir. "1990'lı ve 2020'li yıllar arasında şarkı sözleri belirgin şekilde yozlaşmıştır" şeklindeki temel hipotezden hareket edilerek yürütülen bu çalışmada dönemsel olarak seçilen hit şarkı sözleri ile sınırlı tutulmuştur. Bu bağlamda 1990 yılından başlayarak 10 yıl arayla dört dönem esas alınarak 2'şer hit şarkı örnekleme dahil edilmiş ve toplamda 8 (sekiz) şarkı analiz edilmiştir. İçerik analizi yöntemi ile semantik ve metaforik açıdan tahlil edilen bulgulardan araştırma başında ortaya konulan temel hipotezi destekler mahiyette manidar bulgulara ulaşılmıştır.

1. GİRİŞ

Küreselleşen dünyada iletişimin gün geçtikçe diğer alanlarla paralel bir şekilde genişlediğinden ve dönüştüğünden söz etmek mümkün görünmektedir. Bu bağlamda farklı iletişimsel platformlarında senkron veya asenkron şeklinde gerçekleşen iletişimin pek çok türüne artık rastlanmaktadır. Birey yaşamını geçmişten günümüze doğrudan etkileyen bu transfigürasyon hali, aynı zamanda üreten ve hızla tüketen bir çağın kapısını da aralamış durumdadır. Bu güdülenme durumu, yaşamsal faaliyetlerin neredeyse tamamında görülebilmekte ve hissedilebilmektedir. Zira geleneksel medyadan sonra post medyanın da insan hayatına doğrudan nüfuz etmesiyle birlikte iletişimsel eylemler çok daha ileri boyutlara taşınmış ve küreselleşmekle birlikte bu alanlarda pek çok içeriğin anlık olarak yayılması ve tüketilmesi mümkün hale gelmiştir. Fasilasız olarak görsel, işitsel ve yazılı metinlere veya çeşitli ses ve müzik gibi farklı enformasyonlara maruz kalınması durumu kuşkusuz toplumsal ve bireysel yaşamı da doğrudan etkileyebilmektedir.

İletişimin en önemli aracı şüphesiz dildir. Dil ile düşünce arasındaki bağlantının bir uzantısı olarak dili, kültürel kodların yekûnu olarak nitelendirmek ve bu bağlamda yerel sembol ve simgelerin semantik bir arenası şeklinde ifade etmek mümkündür. Dolayısıyla iletişim ve dil toplumsal yaşamının devamlılığı için en önemli aygıttır denilebilir. Zira iletişimsel eylem; gündelik hayatta insanların ilişki içerisinde olabilmelerini, konuşma-dinleme, duygu, düşünce ve arzuları çeşitli sembol, simge, endis, ikon gibi semiyotik unsurlarla veya jest ve mimiklerle dile getirebilmeyi sağlayan yaşamsal bir etkinliktir. Bu bağlamda semantik veya metaforik değeri olan pek çok dilsel veya dil dışı veya yazılı -sözlü mesajları farklı şekillerde

insanlara iletebilmek mümkündür. Kuşkusuz melodiler ve şarkı sözleri de bu eylemselliğin bir parçasıdır. Duygu aktarımından yatıştırılmaya, acıların katarsisinden neşelenmeye kadar pek çok hissiyatı şarkılarda bulabilmek adına insanlar bu iletişimsel araçları tercih edebilmektedirler. Şarkı, birtakım söz, ezgi ve seslerle harmanlanmış, herhangi bir birey (sanatçı) tarafından icra edilen, duygu aktarımını sağlayan ve semantik değerler içeren insani bir faaliyettir. Genel kabul görme potansiyeli taşıyan bu tanımdan hareketle duygulara hitap eden bu iletişim aracına insanların bu denli rağbet göstermesi anlaşılabilir ve makul görülebilir bir durumdur.

Geçmiş yıllarda veya günümüzde dönem özelliklerinin izlerini taşıyan birçok şarkının varlığından söz edilebilir. Ancak gün geçtikçe büyüyen ve yayılan müzik kültürünün zaman içerisinde pek çok evrim geçirdiği de gözlenebilmektedir. Gerek söz ve anlam, gerekse ezgi ve tını açısından bu değişiklikler açık şekilde fark edilebilmektedir. Dolayısıyla dönemsel olarak çok dinlenen, sevilen ve bazen de bir akım haline dönüşerek popülerleşen şarkılarla da karşılaşmak mümkündür. Popülerleştikçe daha fazla tüketilen, buna bağlı olarak çoğu zaman niteliksiz olarak üretilen ve zamanla tecimsel boyuta evrilen müzik sektöründeki şarkı sözlerinin içerikleri; kelime, ezgi vs. ile daha fazla dikkat çekme potansiyeli taşımaya başlamıştır. Birekul'a göre *“Özellikle popüler sanatın açığa çıktığı ve gündelik yaşamın bir parçası haline geldiği müzik ve bu müziğin en önemli parçalarından biri olarak şarkı sözleri, gelinen durumu en belirgin biçimde özetleyen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda şarkı sözleri manadan maddeye dönüşün pek çok örneğini barındırmaktadır”* (2015, s. 13). Bu tespitlerden de anlaşılacağı üzere anlam açısından şarkı ve müziklerin zaman içerisinde semantik açıdan sarsıldığını söylemek mümkün görünmektedir. Teknolojik araçlar marifetiyle daha geniş kitlelere ulaşabilen bu şarkılar yalnızca tını ve söz olmaktan öte, içerdikleri anlam açısından da önem taşımaktadır. Zamanla popüler olma sürecine giren, ancak ahlaka mugayir içerikleri de ihtiva eden şarkıların, özellikle de sözlerinin sektörel bağlamda *'hit'* (popüler) konuma gelerek sosyal yaşamda meşrulaşmasına zemin hazırladığı görülebilmektedir. Dolayısıyla teknolojik ve sosyal devrim içerisinde olan bu yeni sosyal paradigma anlayışı, farkında olunmadan insanların haz ve tutkularını da negatif anlamda derinden etkileyebilmektedir.

Geçmişten günümüze şarkı sözlerinde yaşanan pek çok değişiklik arasında semantik bağlamın oldukça fazla bir yer tuttuğunu söylemek mümkün görünmektedir. Günlük 1-2 saati aşan dinleme oranı ve kelimelerin tekrarları ile birlikte düşünüldüğünde; içerik ve hitap ettiği hedef kitle açısından hayati öneme haiz olduğu söylenebilir. Şarkıların taşıdığı ve içerdığı anlamlarının bireyler arasında müspet veya menfi bağlamda izafiyet arz edebileceği de

kuşkusuz içselleştirme anlamında belirleyici bir parametredir ve popülerliğin bu izlek üzerinden de değerlendirilmesi gerekir. Özellikle çağa ayak uyduran, dönem dilini yansıtan ve gün geçtikçe hit halini alan bu şarkı sözlerinin zamanla yozlaştığı ve argo sayılacak kelime kullanım sıklığının gün geçtikçe arttığı görülebilmektedir. Ancak bu momentumun temel sorunsalı; tekrar edilen kelimelerin, söylenen sözlerin ve anlatılmak istenenlerin bireyi etki altına alabilme kapasitesi taşımasıdır. Oldukça geniş bir kitleye hitap eden şarkılar içerisinde geçen kelime, ritim, ezgi veya melodi gibi tüm unsurlar bu açıdan önem taşımaktadır. Bu temel sorunsaldan yola çıkarak 1990-2020'li yılları arası hit şarkı sözlerinin yapısal özelliklerinin, sosyo-kültürel ve psiko-sosyal işlevinin semantik ve metaforik açıdan ele alınması bu araştırmanın temel hedefidir ve çalışmayı anlamlı kılmaktadır.

2. KURAMSAL, KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR

Türk Dil Kurumunun (2024) dijital sözlüğünde müzik kavramı; “1. *Birtakım duygu ve düşünceleri belli kurallar çerçevesinde uyumlu seslerle anlatma sanatı; musiki.* 2. *Bu biçimde düzenlenmiş seslerden oluşan eserlerin okunması veya çalınması*” şeklinde iki tanımla karşımıza çıkmaktadır. Müzik, ilk çağlardan itibaren insanların iletişim amacına matuf olarak; belirli duyguları paylaşma, dışa vurma ya da sadece duyguları anlatma aracı olarak kullanılan bir yöntemdir. Bu açıdan bakıldığında müzik aynı zamanda yaşamın ta kendisidir de denilebilir. Bu yaklaşımın en basit örneklerini doğada görmek mümkündür. Doğa seslerinden öykünerek başlayan ve bugünkü halini alan müziğin bu serüveni günümüzde artık dijital ortamlara da taşınarak farklı boyutlar kazanmaya başlamıştır. Müzik, kuşkusuz salt doğadaki tabiat seslerinden değil aynı zamanda çeşitli enstrümanların kullanımıyla da icra edilmekte ve ses, ritim, melodi gibi birtakım öğelerin birleşiminden oluşan bir özellik taşımaktadır. “*Müzikte duyum başlayınca konuşma ve yazı dili anlamını yitirir ve böylece müziğin ortak dili kendini gösterir. Müzik sanatı, ülke, dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin ortak bir duyum lisanına sahiptir. Konuştuğu dile dair bir kelime bilmeseniz bile, yabancı uyruklu bir müzisyenin performansından büyük keyif alabilirsiniz. Ya da siz, bir müzisyen olarak dünyanın her yerinde aynı dili konuşmadığımız insanların alkışlarıyla takdir edilebilirsiniz. Müziği toplumlar/uluslar üstü yapan en önemli detayda burada gizlidir*” (İmik & Haşhaş, 2020, s. 2). Bu tespit müzik evrenselliğine tekabül etmektedir ve çoğu zaman tüm toplumları kapsayan özellikler de taşımaktadır. Ancak bir sanat dalı olarak görülse de müzik aslında günümüz dünyasında endüstrileşme yolundaki bir serüveninin veya dayatmanın uzantısıdır. Bu olumsuzluklara rağmen duygu paylaşma ve sanat icra etme dışında kültürel olguları kendi içine katarak gelişim ve değişim yönündeki olumlu ilerleyiş

de kuşkusuz göz ardı edilmemelidir. Zira “toplum ve müzik bir bütünüün ayrılmaz parçaları gibidir. Bu manada müzik, insanın içerisinde bulunduğu toplumdaki etkileşimi gibi onu da etkileyebilir” (İmik & Haşhaş, 2020, s. 3). Ancak burada şerh düşülmesi gereken husus; sürecin Batı müziğinin lehine, okzident (Doğu) toplumlarının ise aleyhine işlemesidir! Bu nedenle mahallî toplum kültürlerinin ve müziklerinin diğer popüler alanlarda olduğu gibi tehdit altında olmasıdır.

Müzik duygu ve düşüncelerin yer aldığı, ezgi ve melodilerle zenginleştirilebilen ve kültürel öğelerin aktarımında rol alan duyumsal bir faaliyettir şeklindeki bir tanımlamanın günümüz koşullarında artık yetersiz kalacağını söylemek mümkün görünmektedir. Gelişen, değişen teknolojik imkânlar ve dijital medya araçlarının yaygınlaşması ile birlikte müziğin kapsamının ve tanımının yeniden yapılmasını bir zorunluluk haline getirmiştir. Zira müzik artık sadece bir sanat dalı olmaktan öte, popülerleşmiş bir kültürel tüketim faaliyetidir demek yanlış olmayacaktır. İmik & Haşhaş’a göre “yüzyıllar boyunca gündelik hayatımızın bir parçası olan müzik, 21.yy’da yeni bir boyut daha kazanarak işitsel ve görsel temele dayalı ya da işitsel özellikleri destekleyen medya unsurlarının vazgeçilmez haline gelmiştir” (2020, s. 4). Bu değerlendirme de zaten müziğin artık bir endüstri haline geldiğini ve dijitalin imkânları ile müziğin ‘tüketim aracı’ olma vasfını kazandığını göstermektedir. Dijital medyanın unsurlarından olan Instagram Reels veya Youtube Shorts gibi videolara bakıldığında da özellikle hit ya da diğer bir deyişle popüler müziklerin bu platformlarda gösterime girdiğini zaten göstermektedir. Tecimsel kuruluşlar da bu videoları kullanmak suretiyle müzik listelerdeki popüler unsurları kendi dijital program ve uygulamalarında kullanmaya başlamışlardır. Böylelikle artık müzikler ve şarkılar kaset veya cd gibi cihazlara gereksinim duyulmadan dijital platformlar aracılığı ile kolayca ulaşılabilir duruma gelmiştir. Dolayısıyla müzik parçalarının popülerlik kazanmasının temel nedenini medyadaki bu oluşumlara dayandırmak mümkün görünmektedir.

2.1. Popüler Kültür, Popüler Müzik ve Müzik Tercihleri

Endüstrileşmeden bahsederken kültür veya popüler kültür kavramlarından bağımsız bir tanımlama yapmak elbette mümkün değildir. Zira endüstri kavramı içinde yer alan unsurlar, kültürden ve popüler kültürden pek de uzak sayılamazlar. Dolayısıyla kültür, geniş bir spektruma haiz olmanın yanı sıra kişiden kişiye, toplumdaki topluma değişebilen bir tanımlamaya sahip bir kavramdır. Kültür, belirli bir toplumda yaşayan insanların dilini, teolojisini, sosyal yaşantısını, gündelik yaşam pratiğini, görgü kurallarını ve manevi değerlerini de içine alan geniş bir alanı kapsamaktadır. Coşgun’a

göre “Kültür, bir milletin kendine ait dil, ahlak, hukuk, din, estetik, ekonomi, bilim ve düşünce hayatının uyumlu bütünüdür” (2012, s. 3). Müzik de bu tanımlama içinde kendine yer bulan, diğer kültürel öğelerle uyumlu bir bütün oluşturmaktadır denilebilir. Aydar’a (2014, s. 2) göre kültür özetle; toplum kavramı ile geçirdiği değişim aşamalarına bağlı olarak, ‘popüler’ olgusuna vurgu yapmaktadır. Ona göre her şeyi sınıf kapsamında ele alan modern yaşamda, ticari olarak tanımlanan, belirli yaşam tarzlarını ortaya koyan yüksek sınıf tarafından, öz niteliği olan aktarım içeriğini yitirmiş, sermayeye dayalı olup, bölünmelere uğramıştır. Kültür evriminin geçirdiği bu bölünmüşlük, halk tabanına kitle görüntüsüyle yansırken, halkı, kolektif bütünsellik kavramından çıkartıp, küçük kitlelere ayırmıştır. Dolayısıyla, popülerliğin yarattığı etkiyle kavram da değişime uğramıştır. Popüler kelimesinin sözlükteki tanımına bakıldığında; “halkın arasında yaşayan motiflere, öğelere yer veren, onlardan yararlanan, halkın zevkine uygun, halk tarafından tutulan” şeklinde bir değerlendirme yapıldığı görülmektedir (TDK, 2024). Halka dayatılan veya benimsetilen ve bireyleri kendisine bağımlı kılan popüler kültür için ‘kaynağını egemen üst sınıf toplumlardan alır’ şeklinde değerlendirme yapmak da yanlış olmayacaktır. Zira “Popüler kültür, gündelik yaşama hâkim kültür olarak karşımıza çıkar” (Coşgun, 2012, s. 4). Bu açıdan bakıldığında toplumun en alt kesiminden en üst kademesine kadar etkisini sürdürdüğü ve toplumların kültürel birikimlerinden beslendiği gibi bir realiteyle karşılaşılmaktadır. Sonuç olarak popüler kültür kendisini ihtiyaç haline getirip, toplumlara sunmakta ve tüketimi arttırmaktadır. Bu bakımdan kültür statik değil aksine dinamik bir yapıdır. Kültür, zamanının maddi ve manevi imkânlarına göre değişebilen canlı bir organizma olarak düşünülmemekte ve varlık sebebi insana dayandırılmaktadır. Bir varlık olarak insanın da dinamik olması, değişkenliğin de doğal olarak kültür ile paralel yürümesine sebebiyet vermektedir. Özne anlamda birey kültüründen söz edebilmesi için ise öncelikle ait olunan topluma karşı aidiyet hissetmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bireyin kendisini o toplumun bir üyesi olarak tahayyül etmesi ve üzerinde yaşadığı coğrafyanın kalıtsal özelliklerini nesilden nesile taşıma görevini de benimsemesi önem arz etmektedir (Dönmez, 2022, s. 9-10).

Müzik, kültürel öğelerin ayrılmaz bir parçasıdır. Tüm toplumlardaki yaşayışlar, deneyimler ve duygular çoğu zaman müzik icrası ile de anlam kazanmakta ve hayat bulmaktadır. Ancak günümüzde müzik artık sanatsal bir faaliyet olmaktan uzaklaşarak; endüstri, tüketim ve popüler bir öznesi ve nesnesi durumuna gelmiştir. Egemen üst toplumların, tecimsel kuruluşların ve ideolojik düşüncelerin çıkarlarına kurban edilen bu sanatsal uğraşın popüler olan melodisinin aksine özellikle sözlerindeki kelimelerin

içerdiği anlamlarla da gündeme gelebilmektedir. Popülerliğin bu denli popüler olduğu bu kavrama Müzik perspektifinden bakan Solmaz; *“Popüler, çoğunluk tarafından bilinen, kabul gören anlamında kullanılmaktadır. Pop, popülerin kısaltılmışı olduğu için birçok zaman bu iki terim aynı şeyi anlatır. Ancak pop daha çok, daha hesaplı kitaplı ve gençleri hedefleyen bir müzik türü için kullanılır. Popüler müziğin ise sınırları daha geniş ve muğlaktır. 1950’lerde özellikle gençleri hedefleyen bir müzikler dizisini anlatmak için popüler müzik teriminden kısaltılarak pop müzik şeklinde ABD’de müzik literatürüne girmiştir”* yorumunu yapmaktadır (Akt. Dönmez, 2022, s. 32). Bu kavramlardan ve tanımlardan yola çıkarak müziğin bir bütün olarak bu olgular içerisinde yer aldığı ve onlar olmadan müziği kültürel nesnelere ayrı tutmanın mümkün olmayacağı söylenebilir. Bu kapsamda müzik için şu değerlendirmelerin yapıldığı görülmektedir: *“Müzik Tanrısal (ilahi) bir sanattır”* (Beethoven), *“Müzik, gök ve toprak arasında bir uyumdur”* (Konfüçyüs), *“Ezgi (müzik) insan ruhunun dilidir”* (Weber), *“Müzik, insan ruhunun anlayabileceği biricik dildir”*(Bennet). Müziği dil açısından açımlayan yukarıdaki cümleler kuşkusuz anlamlıdır. Zira *“... bir iletişim kanalı olarak karşımıza çıkan müzik; duygu, düşünce ve yaşantıların dile gelmesine aracılık etmektedir”* (Artemiz, 2009, s. 5).

Bambaşka duyguları içinde barındıran müziğin çeşitli türleri, farklılıkları mevcuttur. Bu türler birbirini tamamlamakta ve bir bütünü oluşturmaktadır. Müzik türleri ile insanların müziğe karşı duyarlılıkları, şarkıcılar ve beğeni toplayan şarkılar arasında bir bağlantının olup olmadığına dair pek çok akademik çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Müziğin bu denli hayatın içerisinde yer edinmesi elbette insanların müzik seçimlerinin neye göre değişkenlik gösterdiği ya da değişkenlik gösterip göstermediği konusunda da soru işareti barındırmaktadır. İnsanların gün gittikçe birbirlerine düşünce, giyim ve tercihler yönünden benzeyerek yeknesak tavırlar sergilemesi, müzik söz konusu olduğunda da bu durumun geçerli olması, kültür endüstrisinin insan yaşamının neredeyse tüm alanlarına bu denli sirayet ediyor olması ve müzik gibi sanatsal alanların adeta bir zanaat alanına dönüşmesi şüphesiz dikkat çekicidir. Bir şarkıyı tercih etmek, beğenmek ve hatta defalarca dinlemek karmaşık ve girift bir ruh hali ile açıklanabilir. Dolayısıyla birey zevkini etkileyen, yaşantısını ve benliğini oluşturan müzik seçiminin de bir etkiye sahip olabilmesi kaçınılmazdır. Ancak *“İnsanlar bir müzik parçasını rastlantısal olarak dinleyip sevebilir ve daha sonra bunu tekrar dinlemeyi seçebilirler. Ancak müzik tercihi yelpazesinin muazzam genişliği içinde belli türleri, belli icracıları ve özellikle belli parçaları seçip bunları kişisel müzik dinleme ortamlarına taşımalarının rastlantılar ile açıklanması mümkün değildir.”* (Şenel, 2014, s. 213). Bu açıdan popüler müziklerin çok dinlenmesinin

ve sevilmesinin altında yatan nedenler ve bu tercihe etki eden unsurlar ancak yapılacak olan saha araştırmaları ile açıklığa kavuşabilir. Bu sorunun yanıtında; melodi ve popüler olmanın yanı sıra şarkı sözleri seçeneğinin de önemli yer tutacağı tartışma götürmez bir realitedir. Bu bağlamdan hareketle ve kuramsal bir yaklaşımla analiz edildiğinde; bireylerin yaşı, cinsiyet, etnik köken, eğitim durumu, sosyal sınıf gibi demografik özelliklerinin şarkı seçiminde baskın olacağı, buna karşın çevre istibdadının aksine yaygınlaşan dijitalin kişilerin tercihlerinde daha hâkim olacağı öngörülmektedir. Ancak spesifik anlamda *'duygusal değişiklik düzeyi'* gibi bazı etmenlerin ve etkilerin de burada zikredilmesi gerekir. *'Duygusal değişkenlik düzeyi'* yüksek bireylerin müziğe karşı daha fazla hassasiyet gösterdiği ve bu nedenle genellikle duygu durumunu iyileştirmek için müzik kullandıkları bilinmektedir" (Slobodan'dan akt. Barış ve Tepe, 2021, s. 560). Ancak bu çalışmaya temel dayanak oluşturan ve açıklığa kavuşturmayı hedef edinen temel husus esas itibariyle şarkıların melodisinden ziyade sözlerindeki dekadenz durumunu tespit etmek ve meşrulaştırılma düzeyini ortaya koymaktır.

2.2. Semantik ve Metaforik Kavramlarına Dair

Dil, bilgi aktarımı için gerekli olan ve çeşitli sembol ve seslerle gerçekleştirilen bir iletişim sistemidir ve insanlığın varoluşundan bu yana toplumsal yaşamın en önemli yapı taşlarından biridir. Zira sosyal yaşam, dil olmadan tasavvur edilemez. Bu bakımdan toplum dili, dilin de toplumu oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bir toplumu anlayabilmek; kültürüne, teolojisine veya sosyal hayatına dair öngöründe bulunabilmek için onun dil dünyasına bakabilmek ve analiz yapabilmek adına önemli ipuçları verebilmektedir. Zira toplumun süregelen veya geçmişten gelen; gelenek-görenek, örf veya adetlerinin kalıtsallığını dil yolu ile sağlamakta ve tüm yaşamsal dinamiklerini dili (düşüncesi) ile tasarlamakta veya canlı tutabilmektedir. Bu bakımdan dilin doğru kullanılması hayati öneme sahiptir. Dil ve içerdiği semantik değerler zaman içerisinde değişime uğrayabilmektedir. Zira *"... dil, toplumsal bir olgu olduğuna göre değişmez bir varlık değildir. Kuşaktan kuşağa farklı koşullar içinde gerçekleşen öğrenme süreci içinde toplumların sözcük dağarcıkları da değişir. Bazı sözcükler göndergenin (référent) yok olmasıyla kullanımdan çıkar, bazıları anlam kaymasına uğrar, söz varluğına yeni sesler eklenir. Dil serpilir, gelişir, zenginleşir. Bu değişimin nedenlerini nüfus hareketleri, göçler, toplumu derinden etkileyen olaylar (savaşlar, devrimler), ticari ilişkilerin gelişmesi, yeni siyasal koşullar, bilimsel ve teknik alandaki dönüşümler gibi dış etkenlerle açıklayabiliriz"* (Sav, 2003, s. 2-3). Bu tespitten de anlaşılacağı üzere dil değişiminin hem iç hem de dış sebepleri bulunmaktadır. Ancak temel sorun zamanla değişen dilin anlam alanını da değiştirmesidir ki bu durum da hayata farklı açılardan

yansıyabilmektedir. Bir insanın gündelik yaşamında aktif olarak kullandığı dile (sözcüklere) bakarak o bireyin düşünce dünyasına, yapısına, statüsüne veya birikimine dair pek çok konuda öngörülebilir bulunabilmek mümkündür. Zira Wittgenstein'in "Tractatus'daki en önemli önermelerinden başlıcası olan 'dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır'" (Aktürk, 2023, s. 238) önermesi de bu değerlendirmeyi destekler mahiyettedir. Bu sebeple özelden birey, genelde ise toplum tarafından üretilen her şeyde insana ait izler veya kalıntılar görebilmek mümkündür. Diğer taraftan yaşanan çağın taşıdığı; özellikler, kültür, dil yapısı ve ekonomi gibi pek çok unsur o dönem içerisinde gelişen veya yaşanan birçok alana da etki edebilmektedir. Dinamik bir yapıda olan dilin zaman içerisinde kullanım şeklinde de bazı değişimlerin yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu başkalaşım hali, yaşam şeklinden kalitesine kadar pek çok alanda olumlu veya olumsuz yönde kendisini hissettirebilmektedir. Bu metamorfizmin nedenleri arasında kuşkusuz farklı kültür, düşünce veya ideolojik sistemlerin toplumsal dokuya sirayet etmesinden kaynakladığı da tartışma götürmez bir hakikattir. Özellikle müzik özelinde değerlendirildiğinde ise yaşanan şartların değişim ile paralel düşünülmesi bir zorunluluktur. Özellikle ahlaka mugayir sözcük seçimlerinin gündelik yaşamdaki kullanım sıklığında gözlemlenen artışı, şarkı sözlerindeki kötü, argo, şiddet vb. gibi anlamlar içeren kelimelerin zaman içerisinde içselleştirilmesi ve meşrulaşması ile ilişkilendirmek mümkün görünmektedir. Zira bu sözcüklerin verdiği mesaj ve anlamlar açısından rastgele kullanılması mümkün değildir. Dolayısıyla bu derece önem taşıyan dil, insanların iletişim için temel taşıyan sözcüklerin ve kelimelerin ne şekilde nasıl, nerede ve ne zaman kullanıldığı önem arz etmektedir.

Sözcüklerin pek çoğunun denotatif (düz) ve konotatif (yan) olmak üzere iki farklı anlam boyutu ile ele alınması gerekir. Sözcüklerin 'derin' (konotatif) çağrışımlarını semantik kavramıyla açıklamak ve hermeneutik yardımıyla yorumlamak mümkündür. Semantik, kısaca 'anlambilim', hermeneutik ise 'yorum' bilgisi veya yöntemi olarak adlandırılmaktadır. Esas itibarıyla bu çalışma için önem arz eden semantik kavramının literatürüne bakıldığında; "Semantik kelimesinin Grekçe semantike-semantikos kelimesinden geldiği, sözlük manasının, anlam veren, anlam belirten demek olduğu" görülmektedir (Reisig'den akt. Seber, 2013, s. 4). Semantik kavramı için yapılan pek çok tanımdan bir tanesi de; "semantik kelimelerin, cümlelerin ve ibarelerin anlamlarını öğrenmek için yapılan anlam çalışmasıdır. Semantik analizlerde kullanılan ifadelerle bulunduğu özel şartlarda neyin anlatılmak istediğinden ziyade, genellikle ifadelerin pek çok insan tarafından kabul edilen anlamlarına yoğunlaşır. Yani semantik, dil bilimlerindeki kelime ve cümlelerin kullanım yoluyla elde edilen daha sonraki zamanlara taşınan geleneksel

anlamlarını ele alır” şeklindedir (Yule'den akt. Seber, 2013, s. 6). Bu çalışma için önemli kavramlardan ve yaklaşımlardan biri olan *'metafor'* kavramı ise kısaca *'benzetme'* anlamına gelmektedir. Bir şey açıklamak veya anlamı derinleştirilmek istendiğinde metafor yapılmaktadır. Bu kavram Yunanca *'Metaphrein'* ya da *'Metafora'* köklerinden türemiştir. *'Meta'* değiştirme, *'phrein'* ise taşımak anlamındadır (Levine'den akt. Güneş ve Fırat, 2016, s. 2). Metafor kavramını tam olarak ifade edilemeyen bir benzerliği ifade etmek için veya içinde bir şeye atıfta bulunma anlatımı olan söz söyleme biçimi şeklinde tanımlamak mümkündür. Dili anlamak için merkezi bir öneme sahip olan metaforların, bir ifadenin asıl ve yardımcı olmak üzere iki ayrı konusu vardır. Metaforlar tam olarak ifade edilemeyen bir benzerliği, yakınlığı ve ilişkiyi ifade etmek için kullanılan gelişmiş dilsel yapılarıdır (Age., Güneş ve Fırat, 2016, s. 2).

3. ARAŞTIRMA

3.1. Problem, Amaç ve Önem

İletişim ve iletişim araçları insanlar için şüphesiz hayati öneme sahiptir. Müzik de bu alan içerisinde büyük bir yer tutmaktadır. Diğer taraftan ortaya çıktığı dönemin izlerini taşıyan hit şarkıların ise dinleyici konumundaki bireylerin dilsel dünyalarına doğrudan etki etme potansiyeli taşıdığı söylenebilir. Hedef kitlesi hangi sınıf veya hangi demografi olursa olsun şarkıların kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması nedeniyle tüm kamunun ortak malı veya mirası olarak telakki edilmesi gerekir. Melodilerinden ziyade şarkıda kullanılan sözcüklerin içerdiği anlamların da bu bağlamda toplumsal kabulle uyumlu olması beklenen bir durumdur. Ancak şarkı sözlerinin gün geçtikçe yozlaştığı ve anlam naifliğinin giderek kaybolduğu varsayılmaktadır. Dijitalizmle ivme kazanan *'müz'* olgusunun ve tüketim eğiliminin artmasıyla birlikte çıktılar fazlalaşmakta, farklılaşmakta ve aynılaşmaktadır. Bu durum özellikle sanat ürünlerini de olumsuz anlamda doğrudan etkilemektedir. Bu araştırmanın temel hedefi; zaman içerisinde değişime uğrayan şarkı sözlerinin semantik ve metaforik açıdan analizinin yapılması marifetiyle problematiği bilimsel verilerle ortaya koymaktır. Şarkılar gündelik hayatın temel iletişim araçlarından biridir ve istenilirse dahi alışveriş merkezleri, restoran, kafe gibi kamuya açık pek çok alanda bireyler dinlemeye maruz kalabilmektedir. Buradaki temel sorun, istenmeyen melodiye maruz kalmaktan ziyade toplumsal yapıya mugayir olan şarkı sözlerine muhatap olmaktır. Daha da önemlisi argo veya cinsellik içeren bazı şarkı sözlerinin zamanla bilinçlerde yer etmesi ve kanıksanarak meşrulaşmasıdır. Bu araştırma şarkı sözlerinin yıllar içerisinde nasıl bir değişime uğradığını ve ahlaki yozlaşmanın geldiği

boyutu bilimsel verilere dayalı olarak ortaya koyması açısından ayrı bir öneme sahiptir.

3.2. Hipotezler

1990'lı ve 2020'li yıllar arasındaki popüler şarkı sözlerinin semantik ve metaforik açıdan analizinin yapıldığı bu çalışmada aşağıdaki şu hipotezlerden hareket edilmiştir;

H1- 1990'lı ve 2020'li yıllar arasında şarkı sözleri belirgin şekilde yozlaşmıştır.

H2- Tüketim amacının tutku ve haz odaklı olması şarkılarda bu tür içerikleri artırmıştır.

H3- Dil, gün geçtikçe dilbilimsel açıdan bozulmaya uğramıştır.

H4- Kullanılan kelimeler yıllar geçtikçe sıradanlaşmıştır.

H5- Sözcüklerdeki örtük anlamlar yerini daha açık ifadeli kelimelere bırakmıştır.

H6- Popülarlığı arttırmak için anlamsız ve ritmik kelimeler kullanılmıştır.

H7- Yabancı kelimeler zaman içerisinde şarkılarda daha çok kullanılmaya başlanmıştır.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırma Modeli, Evren, Örneklem, Sınırlılıklar ve Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, 1990'lı ve 2020'li yıllar arasında popülerleşen (hit) şarkıların sözlerini semantik ve metaforik olarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Nicel verilerden hareketle nitel yöntemle desenlenen bu çalışmanın evrenini 1990'lı yıllar ve 2020'li yıllar içerisindeki (Türkçe pop şarkılar) hit şarkılar oluştururken, örneklemini ise 1990, 2000, 2010, 2020 yılları içerisinde dinleyicilerin en çok tercih ettiği şarkılar arasından 2'şer şarkı, toplamda ise 8 şarkı oluşturmaktadır. Dolayısıyla 1990 ve 2020'li yılları arasında üretilen hit şarkılar çalışmanın sınırlılıklarını da oluşturmaktadır. Verilere şarkı kaynakçasında yer alan www.youtube.com adreslerinden ulaşılmıştır. Çalışmada analiz yöntemine ilişkin olarak içerik analizi uygun bulunmuştur. Bu metodoloji, seçilen nesnelere yazıları, resimleri veya sembollerini sayısal bulgulara dayalı olarak irdeleme tekniğidir. Yöntem, belirlenen konuyla ilgili yapılan çalışmaları ele almak ve konuların eğilimlerini tespit etmekte kullanılmaktadır. Seçilmiş olan 8 adet şarkıdaki

kelime yapısı, anlamları, özellikle konotatif (yan) ve mecaz anlamların sayısal değerleri ile zaman içerisinde nasıl bir değişime uğradıkları içerik analiziyle yöntemi ile irdelenmiş ve elde edilen bulgularla araştırma hipotezleri sınamaya çalışılmıştır. Araştırmada 1990 yılından itibaren 10 yıl ara ile toplamda 4 dönem esas alınarak her dönemden amaçlı örnekleme dayalı olarak 2 hit şarkı kapsama dahil edilmiş ve toplamda 8 şarkı semantik ve metaforik açıdan içerik analizi yöntemi ile analiz edilmeye çalışılmıştır.

5. BULGULAR VE ANALİZ

Şarkıların analizinde; *Duyumcul Hazlar*, *Hüzün-Keder*, *Maneviyat* ve *Yabancı Sözcük* olmak üzere dört temel kategori esas alınmıştır. Çözümlemeler, Birekul'un *Popüler Kültür ve Müzikte Anlamın Kaybı* (170-174) başlıklı makalesinin analiz kısmından esinlenerek ve yapmış olduğu tasnif başlıklarına ek olarak *Yabancı Sözcük* kategorisi de eklenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

5.1. 1990'lı Yıllara Ait Şarkılar

Tablo 1: 90'lı Yıllara Ait Analiz Edilen Şarkılar

	Şarkı İsmi	Seslendiren	Dinlenme Oranı	Türü	Yılı
1	Şımarık	Tarkan	61 Mn	Pop	1998
2	Aya Benzer	Mustafa Sandal	25 Mn	Pop	1999

Tablo 2: 'Şımarık' Şarkısında Sözcük Sıklığı ve Konu Kategorisine Göre Dağılım

	Kategori	Sözcük sıklığı	Toplam
1	Duyumcul Hazlar	Vurulmak (1), Kırılmak (1), Fındıkkıran (8), Yakalamak (8), Mucuk (15), Yavru (12), Düşmek (12), Kucak (4), Sıcak (4), Seni gidi (8) Püsküllü bela (8), Takmış koluna elin adamını (2), Beni orta yerimden çatlatıyor (2), Ocağına düştüm (4)	89
2	Hüzün - Keder	El aman (4), Mahvolmak (2)	6
3	Maneviyat	Kaderim (8)	8
4	Yabancı Sözcük	-	-

1990'lı yılların popüler isimlerinden olan ve 'Süperstar Tarkan' olarak adlandırılan Tarkan Tevetoğlu'nun 'Şımarık' adlı 1998 yılında yayımlanan şarkısının kelime analizi Tablo 2'de verilmiştir. Şarkı sözleri 4 ayrı kategoride, yani 'duyumcul hazlar', 'hüzün-keder', 'maneviyat' ve 'yabancı dillerden alınan kelimeler' şeklinde kategorize edilmiştir. Bu şarkıda daha ziyade duyumcul hazlar kategorisi ön plana çıkmaktadır. Şarkı içinde en fazla tekrar edilen 'muck', 'yavru', 'ocağına düştüm', 'kucağına', 'püsküllü belam' gibi kelime

ve sözcük öbekleri daha çok haz, cinsellik veya cinsel arzu içeren kelimeler olup sıkça tekrar edilmesi anlamdan çok dinleyiciyi etki altında bırakmayı hedeflemesi muhtemeldir. Zira şarkıda anlam bütünlüğünden çok haz, arzu içeren kelimelerin sıklık derecesi bu düşünceyi kanıtlar niteliktedir. Şarkının teması, flörtözlük, eğlence ve gençlik enerjisidir. Şarkı, esprili ve neşeli bir dille, aşkın oyunbaz ve şımarık taraflarını anlatmaktadır. Duyumcul hazlar kategorisindeki kelimelerin şarkı içinde toplam sayısı 89 iken, hüzn-keder kategorisinde toplam 2 sözcük ve 6 tekrar mevcuttur. Maneviyat yönünden bakıldığında şarkıda sadece 1 kelimenin yer aldığı ve 8 kez tekrar edildiği görülmektedir. Yabancı dillerde alınan sözcük ise kullanılmamıştır. İçerikte doğrudan argo ya da küfür sayılabilecek sözcük bulunmamakla beraber kullanılan bazı sözcüklerin cinsellik içermesi nedeniyle ahlaka mugayir olarak nitelendirilmesi mümkün görünmektedir. Buna karşın örneğin ‘oyunbaz’ gibi sözcük mizahi bir anlama tekabül etmektedir. Şarkıda aşka dramatik anlam atfedilmekte ve aşkın eğlenceli yanları müzikal bir dille ifade edilmektedir.

Tablo 3: ‘Aya Benzer’ Şarkısının Sözcük Sıklığı ve Konu Kategorisine Göre Dağılım

	Kategori	Sözcük sıklığı	Toplam
1	Duyumcul Hazlar	Aşk - Aşkım (10), Seni Seviyorum (4), E doğal olarak takipteyim (6),	20
2	Hüzn - Keder	En kuytu acılardan (2),	2
3	Maneviyat	Kalbimden (2), Yüreğim (6), Kader (5)	13
4	Yabancı sözcük	-	-

1990’lı yılların popüler ismi Mustafa Sandal’ın ‘Aya Benzer’ adlı 1999 yılında yayımlanan şarkısına ait analiz tablosu Tablo 3’te verilmiştir. Görüldüğü üzere şarkının daha çok duyumcul hazlar kategorisinde yoğunlaştığı görülmektedir. ‘Aya benzer yüreğim’ sözcük öbeğinde yüreğini (kalbini) Ay’a benzetme metaforu kullanılmıştır. Şarkıya sözcük ve semantik olarak bakıldığında gündelik kelimelerin tercih edildiği, aşk ve sevgi duygularının ön planda olduğu, sözlerin heyecan içerdiği söylenebilir. Şarkının çıkış yılları esas alındığında bu zaman aralığında benzer tarzlarda ve benzer anlamlara birçok şarkının varlığından söz edilebilir. Ancak 90’lar popunun en çok bilinen özelliği belli bir zaman aralığına sıkışmamasıdır. Bu açıdan hissettirdiği zevk duygularıyla birlikte zaman ötesi bir şarkıya dönüştüğü ve günümüzde de rağbet gördüğü bilinmektedir. Tabloda belirtildiği gibi duyumcul hazlar kategorisinde kullanılan kelimeler; aşk, aşkım, seni seviyorum, e doğal olarak takipteyim söz ve söz öbekleridir. Buna göre duyumcul hazlı kelimelerin 20 kez tekrarlandığı, hüzn-keder kategorisinde ise tekrarlanan kelime sayısı 2 olduğu görülmektedir. Buna karşın maneviyat kategorisinde toplamda 13 kez tekrar edilen kelime bulunurken yabancı dillerden alıntılanan kelimeye rastlanmamıştır.

5.2. 2000'li Yıllar Ait Şarkılar

Tablo 4: 2000'li Yıllara Ait Analiz Edilen Şarkılar

	Şarkı İsmi	Seslendiren	Dinlenme Oranı	Türü	Yılı
1	Bir Aşk Hikâyesi	Kayahan	124 Mn	Pop	1998
2	Affedersin	Demet Akalın	31 Mn	Pop	1999

Tablo 5: 'Bir Aşk Hikâyesi' Şarkısının Sözcük Sıklığı ve Konu Kategorisine Göre Dağılım

	Kategori	Sözcük sıklığı	Toplam
1	Duyumcul Hazlar	Aşk (5), İhtiras (1), Alev (2), Ateşle - Su (3), Dikenle - Gül (3), Gülümse (4), Aşk hikâyesi (5), Film gibi (6), Roman gibi (3), İkimizin (4), Mumlarımızı yakardık (1), Kokunu sürerdin (1), Oda sen kokardı (1), Seninle (1), Çarpıştık (1), Göz göze (1),	42
2	Hüzün - Keder	Gözyaşı (1), Umut (1), Üzülmek (4), Ağlamak (5), Hüzünlü (1), Bulamayız o günleri (1), Kıymetini bilemedik (1), Özledim (1),	15
3	Maneviyat	Gönül (4)	4
4	Yabancı sözcük	-	-

1990'lı ve 2000'li yılların popüler isimlerinden olan Kayahan Açar Türk pop şarkıcısı, şarkı yazarı ve müzisyendir. Kayahan'ın *'Bir Aşk Hikâyesi'* isimli şarkısı 2002 yılında yayımlanmıştır. Bu şarkıya ait bulgulara Tablo 5'te yer verilmiştir. Bu şarkının diğer kategorilere göre duyumcul hazlar kategorisinde daha çok kelime içerdiği görülmektedir. Şarkı içinde en çok geçen kelimelerden *'aşk'*, *'aşk hikâyesi'*, *'ikimiz'*, *'gülümse'*, *'film gibi'* kelime ve kelime öbekleri saf duyguları ve gerçek hisleri yansıtmaktadır. Duyumcul hazlar kategorisindeki toplam 46 kelimeye rastlanmıştır. Şarkı içerisinde argo ya da küfür içeren bir kelime, tümce bulunmamaktadır. Şarkının bütün yapısında genellikle saf aşka, sevgiye, unutulmamaya ve geçmiş zamana ait bir özlem söz konusudur ve çokça kontrasta ve metafora yer verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: *'Siyah beyaz film gibi'*, *'ateşle su'*, *'dikenle gül gibi'*, *'roman gibi'*, *'çıkmaq gibi'*. Bu sözcükler duygu yoğunluğunu daha fazla açıklamaya yardımcı olabilecek semantik içeriğe sahiptir. Kayahan'ın *'Bir Aşk Hikâyesi'* isimli bu şarkısı, aşkın saf ve duygusal yönlerini ele almakta ve bir aşkın başlangıcından itibaren yaşanan duygusal anlar ve hisler sevgi, özlem bağlamında romantizme tekabül etmektedir.

Tablo 6: 'Affedersin' Şarkısında Sözcük Sıklığı ve Konu Kategorisine Göre Dağılım

Kategori	Sözcük sıklığı	Toplam
1 Duyumcul Hazlar	Aramızda (4), Utanmak (4), Sen ve Sana (14), Affedersin (5), Bir gece ansızın (2), Yüzünü bile görmek istemiyorum (5)	34
2 Hüzün - Keder	Ağlamak (4), Her şey bitti (4), Pişman mısın? (2), Ayrılmak (4)	14
3 Maneviyat	Kalp (5)	5
4 Yabancı sözcük	-	-

2000'li yılların popüler isimlerinden olan Demet Akalın'a ait, 'Affedersin' adlı 2006 yılında yayımlanan şarkısına ilişkin veriler Tablo 6'da yer almaktadır. Analiz edilen diğer şarkılarda olduğu gibi bu şarkıda da kelimelerin daha çok duyumcul hazlar kategorisinde yoğunlaştığı görülmektedir (34 kez). Hüzün ve keder kategorisinde 14 kez, maneviyat içerikli kelimelerde ise 5 kez tekrarlanan kelime bulunurken yabancı dillerden alıntı kelimelere rastlanmamıştır. İçerik bakımından ve anlamsal olarak bir ayrılık şarkısı olarak nitelendirilebilen bu şarkıdaki sözcüklerin günlük hayatta kullanılacak kelimelerden oluşması şarkıyı yalın ve anlaşılır kılmaktadır. Şarkıda sıkça kullanılan; 'aramızda', 'utanmadan', 'affedersin' ve 'yüzünü bile görmek istemiyorum' gibi söz ve ifadeler ayrılık duygusu, alay vb. gibi duygulara tekabül etmektedir. Şarkının ana teması hüzünlü bir ayrılık hikâyesiyken söylem ve söyleniş tarzlarıyla eğlenceli ve hareketli şekilde ifade edilmiştir.

5.3. 2010'lu Yıllara Ait Şarkılar

Tablo 7: 2010'lu Yıllara Ait Analiz Edilen Şarkılar

Şarkı İsmi	Seslendiren	Dinlenme Oranı	Türü	Yılı
1 Dudak	Edis	99 Mn	Pop	2016
2 Öpücem	Simge	176 Mn	Pop	2018

Tablo 8: 'Dudak' Şarkısında Sözcük Sıklığı ve Konu Kategorisine Göre Dağılım

Kategori	Sözcük sıklığı	Toplam
1 Duyumcul Hazlar	Tatlım (2), Güzelsin (2), Rüyalarda (2), Yanına (2), Yakışacak (2), Bir Başkası (2), Gözlerinden (2), Dudak (16), Yolla (13), Bakarsan sağına soluna (12), Nemalanmak (5), Bi dudak (13), Bi Yanak (13), Yüz ver (2), Kimlere aitim (1)	89
2 Hüzün Keder	Derdim (2), Keder (1)	3
3 Maneviyat	Zahirim (2), Âlimin (2), Ruh (1), Yürek (10)	15
4 Yabancı sözcük	-	-

2010'lu yılların popüler isimlerinden olan Edis Görgülü Türk pop şarkıcısı, şarkı sözü yazarı ve oyuncudur. Edis'in 'Dudak' isimli şarkısı 2016 yılında yayımlanmıştır. Bu şarkıya ait verilere Tablo 8'de yer verilmiştir. Bu şarkıda da diğer kategorilere nazaran duyumcul hazlar kategorisinde daha çok kelimenin olduğu görülmektedir. Bu kategoride öne çıkan kelimelerden 'dudak' kelimesi şarkının bütünü içinde 16 kez tekrar edilmiştir. Şarkı, hareketlilik veren, akılda kalıcılık sağlayabilecek bir yapıya sahiptir. Şarkıda, bir öpücüğün gücü ve anlamı üzerinde durulmakta, bu da aşkın fiziksel ifadelerinin duygusal derinliği nasıl artırdığını göstermektedir. Şarkının tüm sözlerinde, iki insan arasındaki romantik ve fiziksel çekimin gücünü vurgulanmaktadır ve 'dudak' kelimesi en somut simgelerinden biri olarak kullanılmıştır. 'Yolla', 'bakarsan sağına soluna', 'bi dudak', 'bi yanak' kelime öbekleri 'dudak' kelimesinden sonra en çok kullanılanlardır. Bu şarkının genelinde haz, duygusal çekim, cinsellik vurgulanmakta ve bu kelimelerle duygular pekiştirilmektedir. Diğer hit şarkılarda olduğu gibi bu şarkıda da popülerlik sağlayan ana konu haz, imgeler ve özellikle beden imgesi üzerinden yapılan atıflarla kadın bedeni ön plana çıkartılmıştır. Diğer şarkılara kıyasla maneviyat kategorisinde yer alan kelimeler bu şarkıda daha çok görülmektedir. Şarkıdaki ritmik ve akılda kalıcı melodilerle birleşen performans, dinleyicilere aşkın heyecan verici ve bazen de baş döndürücü yanlarını hissettirmek istenmektedir. Modern ve dans edilebilir ritim, şarkıya hareketlilik katarken 'dudak' kelimesi dinleyiciler için çekicilik sunmaktadır. Aşkın ve romantizmin heyecan verici yönlerini iddialı kelimelerle sunmakta olan bu şarkı hem duygusal hem fiziksel çekim gücünü yansıtmakta hem de dinleyicilere aşkın farklı boyutlarını hissettirmeyi amaçlamaktadır denilebilir.

Tablo 9: 'Öpücem' Şarkısında Sözcük Sıklığı ve Konu Kategorisine Göre Dağılım

Kategori	Sözcük sıklığı	Toplam
1 Duyumcul Hazlar	Alana kadar peşindeyim (1), Yakıca'm buraları (1), Bi gel neler anlaticam (2), Ben seni öyle bi sevice'm ki (2), Aklını Oynaticam (2) Aç koynunu (6), Girice'm (6), Sen beni takip et (1) Dellenme (6), Dudağından (6), Öpücem (11), Açmak (6), Öpmek (6), Sen (1)	57
2 Hüzün Keder	Ağlayınca (1)	1
3 Maneviyat	-	-
4 Yabancı sözcük	-	-

2018 yılında yayımlanan ve ünlü sanatçı Simge tarafından seslendirilen 'öpücem' adlı şarkıda geçen kelime sıklığına dair bulgular Tablo 9'da yer almaktadır. Bu şarkıda da diğer şarkılarda olduğu daha çok duyumcul hazlar kategorisindeki kelimelerin nicel olarak fazlalığı dikkat çekmektedir.

Kullanılan kelimelerin çoğunda harf eksikliği şeklinde kullanılmış olması şarkıya daha farklı bir ambiyans katmakta ve haz odaklı duyguları daha çok ön plana çıkarmaktadır denilebilir. ‘Alana kadar peşindeyim’, ‘yakcam buraları’, ‘bi gel neler anlaticam’, ‘ben seni öyle bi sevicem ki’, ‘aklım oynaticam’, ‘aç koynumu giricem’, ‘sen beni takip et’, ‘dellenme’, ‘dudağımdan öpçem’, ‘aç’, ‘öp’ kelimeleri ve sözcük öbekleri cinsellik, haz, arzu gibi duyguları öne plana çıkarmaktadır. Kelime seçimleri zevk odaklı ve kullanımı anlamdan daha çok erotik duygulara hitap etmektedir. Kategorilere bakıldığında duyumcul hazlı kelime kullanımının 57 kez, hüznün - keder kategorisinde ise 1 kelime tekrarı bulunmaktadır. Maneviyat ve yabancı dilden alıntı kelimelere ise rastlanmamıştır. Bu bulgular süreç içerisinde tarz ile birlikte kelime seçimlerinin absürtleştiğini ve cinselliği tetikler mahiyete büründüğünü göstermektedir.

5.4. 2020’li Yıllar Ait Şarkı Analizleri

Tablo 10: 2020’li Yıllara Ait Analiz Edilen Şarkular

	Şarkı İsmi	Seslendiren	Dinlenme Oranı	Türü	Yılı
1	Nirvana	Gülşen - Edis	40 Mn	Pop	2020
2	AYA	Murda Ezhel	245 Mn	Türkçe Rap	2050

Tablo 11: ‘Nirvana’ Şarkısında Sözcük Sıklığı ve Konu Kategorisine Göre Dağılım

	Kategori	Sözcük sıklığı	Toplam
1	Duyumcul Hazlar	Sen (1), Düşünüyorum boyuna (1), Sen bana (1), Vücudun vücuduma (1), Başka biri varsa (1), utanayım (1), Yakışmak (1), Taş mısın (1), Tüfek misin başıma? (1), Sahibine Gel (2), Güzclim (2), Belalım (2), Afetim (2), Ne var ne yok meziyetim (2), Gel göstereyim (2), Yarınlar yokmuş gibi yapalım (3), Kime olacaksın cüretkâr (2), Dilime (3), Dudağıma (3), Karış affetme (3), Sarışın bomba (3), Düşünüyorum her haline (3), Tıkırında pozisyonlar (3), Yine yükseliyor tansiyon (1), Hissediyorum yanında (1), Buluruz yolunu (1), Duyularım dolar gibi artıyor (1), Yapma (1), Bakışların çağırıyor (1), Deli gibi aşka (1), Uzanıp yanı başımda başlasan raksa (1), Çıkıp duruyor ateşim (1), Eriyip kalsak (1), Aşka (2),	56
2	Hüznün - Keder	Affetme (3), Bırakamıyorum oluruna (1),	4
3	Maneviyat	Nirvana (1), Mübarek (1), İlahım (2), Tufan (3),	7
4	Yabancı sözcük	Şampiyon (1),	1

2020'li yılların popüler isimlerinden olan Edis Görgülü ve Gülşen Çolakoğlu hem pop şarkıcısı hem de şarkı sözü yazarlarıdır. İkisinin 'Nirvana' isimli şarkısı 2020 yılında yayımlanmıştır. Bu şarkıya ait bulgulara Tablo 11'de yer verilmiştir. Şarkının diğer kategorilere göre duyumcul hazlar kategorisinde (56) daha çok kelime ve kelime öbeği içerdiği görülmektedir. Şarkı bütününde en çok tekrar eden 'dudak', 'karış affetme', 'sarışın bomba', 'düşüyorum her haline', 'tıkırında pozisyonlar' gibi kelimeler ve tümceler doğrudan; hazzı, cinselliği, arzuyu ve kadın bedenine yapılan atıfları içermektedir. Bu kelimeler kuşkusuz popüler kültürün en önemli malzemesi olan cinsiyet ve cinsellik ilintilidir. Ana teması; aşk, tutku ve bu duyguların getirdiği ruhsal özgürlük olan bu şarkı sözleri tatmin seviyesinde dinleyiciye enjekte edilmektedir. Şarkıya adını veren 'nirvana' kelimesi ise genellikle en yüksek mutluluk ve ruhsal özgürlük anlamlarında kullanılmaktadır. Diğer taraftan aşk, burada sadece bir duygu değil, aynı zamanda ruhsal yükselme ve aydınlanma aracı olarak gösterilmektedir. Bu açıdan bakıldığında günümüzdeki şarkılarda artık geçmişte olduğu gibi metafor kullanılmadığını, semantik bağlamından koparıldığını, anlamların net, açık ve pervasız bir şekilde ortaya konulduğunu, naiflik, saf sevgi, özlem duygusunun yerini; haz, cinsellik ve beden algısına bıraktığını ve mahremiyetin aşikâr (deşifre) edildiğini söylemek mümkün görünmektedir.

Tablo 12: 'Aya' Şarkısında Sözcük Sıklığı ve Konu Kategorisine Göre Dağılım

Kategori	Sözcük sıklığı	Toplam
1 Duyumcul Hazlar	Yana yana yana (2), Benimle misin bu akşam (4), Gel omuzuma yaslan (3), Önüne kalbimi serip bıraksam (1), Boynuna Pırlantaları taksam (1), Yan yanaysak (1), Yarda (1) Sevişçlim (1), Canla başla (1), Aşk (1)	16
2 Hüzün - Keder	Hasretinden (2), Dertler (1), Derman (1)	4
3 Maneviyat	Kalbimi (1)	1
4 Yabancı sözcük	Shawty (8), Love song (3), My baby girl she got the fire (2), Fire (6), Shut down als ık touch down (1), Uptown (1), Pull-up met die top-down (1), Yeah (9) Diamonds om je chest like (1), You the best like (1), You baddest lif'ma (1), Dit is geen wedstrij (1), Pull-up(2) İn die S-line(1), Leef your best life(1), Touch down lil mami(1), Pak de next flight(1)	41

2020 yılında yayımlanan ve Murda ve Ezhel simli şarkıcılar tarafından seslendirilen 'Aya' adlı şarkıda kullanılan kelime sıklığına dair veriler Tablo 12'de yer almaktadır. Daha önce analiz edilen şarkılara oranla bu şarkıda daha çok yabancı dillerden alıntılanan kelimelerden oluşturulduğu görülmektedir (41 kez). Duyumcul hazlar kategorisinde de birden çok kelimenin geçtiği, maneviyat içerikli kelime sıklığının ise sadece 1'de kaldığı tespit edilmiştir.

Şarkının semantik boyutunun ise yabancı kelimelerden dolayı kısır kaldığı ve daha ziyade ritmi sağlamak amacıyla kullanıldığını, ancak yabancı kelimelerin de yine cinselliğe atıfta bulunduğu söylemek mümkün görünmektedir. Bütünsel olarak incelendiğinde ‘aya’ ve ‘uzaya’ gibi kelimelerin esas itibarıyla mantıksal ve anlamsal bir amaca yönelik olmadığı söylenebilir. Zira bu içerikteki kelimelerin tekrarlarla kullanılmış olması ile daha ziyade akılda kalıcılığı arttırmak amaçlanmıştır denilebilir.

SONUÇ

İnsan gerek iç gerekse dil dünyasında pek çok duyguyu barındırabilmektedir. Ancak mekanikleşen toplum ve makineleşen birey, daha ziyade haz odaklı düşünmeye ve ilişkileri sıradanlaştırıp, anlamdan soyutlayarak tüketmeye başlamıştır denilebilir. Bu bağlamda kültürel tüketim ürünlerinin popülerleşmesiyle birlikte insanlar gerçek hayattan daha fazla uzaklaşmaya ve soyutlanmaya başlamışlardır. Şarkılar da bu anlamda tüketim unsuru olarak kendilerine bu kültür içinde yer bulmuştur. Zaman içinde şarkılar tekilleşmiş, anlamını ve değerlerini yitirmiş birer unsura dönüşmüşlerdir. Zaman içerisinde şarkı sözlerinin de anlam derinliğini yitirip, çoğunlukla ritmik ve tekrarlanabilir bir hale bürünmüştür. Söz yazarlarının ve bestecilerin bu tarza yönelmelerinin temel nedeni şüphesiz insanların da zamanla anlama olan ilgisini yitirmeleridir şeklinde bir öngöründe bulunmak mümkündür. Dilin doğru kullanımının gün geçtikçe inkıta uğramasının izlerini şarkı sözlerinde de sürmek bu bağlamda mümkündür. Bu süreçte, müzik endüstrisinin ticari kaygıları da şarkı sözlerine doğrudan etki ettiği tartışma götürmez bir gerçektir. Örneğin; yıllar öncesinde Türk halk müziğinin naif eserlerinden birinde geçen “*yüzünde göz izi var, sana kim baktı yarım*” dizesiyle yakın tarihimizin şarkılarından belki de en masum eserlerinde geçen ‘*yakalarsam*’ veya ‘*bas gaza*’ repliklerinin anlam derinliklerinin kıyaslamasını yapmak mümkün değildir.

Sanatçı ve yapımcıların dinleyicilerin taleplerine ve zamanın ruhuna uygun olarak daha yüzeysel ve hızlı tüketilebilir içerikler üretme eğilimi, kuşkusuz şarkı sözlerinin anlam derinliğini de azaltmıştır. Bu durum, özellikle dijital platformların yaygınlaşması ve sosyal medyanın etkisiyle daha da belirgin hale gelmiştir. Şarkılar, artık sadece birer eğlence aracı olarak görülmekte ve kısa sürede tüketilip unutulmaktadır. Öte yandan şarkı sözlerinin anlam yitirmesini, sıradanlaşmasını ve bayağlaşmasını sadece sanatçı ve yapımcılara dayandırmak da haksızlık olacaktır. Kuşkusuz dinleyici kitlesinin müziğe olan yaklaşımı da bu noktada önemli bir değişkendir. Diğer yandan günümüzün temel sorunlarından biri olan hız olgusu da insanların derin anlam arayışından uzaklaşmasına ve daha yüzeysel, hızlı tüketilebilir içeriklere yönelmesine neden olmuştur. Bu da şarkı sözlerinde daha basit ve

tekrarlanabilir kelimelerin tercih edilmesini tetiklemiştir. Buna rağmen derin içeriğe sahip ve anlam bütünlüğü bulunan şarkı sözleri de pek çok eserde hala varlığını sürdürmektedir. Özellikle gerek melodisi gerekse sözleri ile klasik eser olarak nitelendirilen ve halen zevkle ve şevkle dinlenen Muharrem ve Neşet Ertaş eserleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Bu tür eserler, genellikle ana akımın dışında kalan ve belirli bir dinleyici kitlesine hitap eden sanatçılar tarafından üretilmektedir. Bu sanatçılar, müziğin bir ifade aracı olduğuna inanmakta ve şarkı sözlerinde duygusal ve düşünsel derinliği korumaya özen göstermektedir.

İçerik analizi yöntemi ile yürütülen bu araştırmada, “1990’lı ve 2020’li yıllar arasında şarkı sözleri belirgin şekilde yozlaşmıştır” temel hipotezinin doğrulandığına yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda diğer alt hipotezlerin sınanmasına yönelik elde edilen verilere bakıldığında ise kapsama dâhil edilen yıllar aralığında ve sınırlılığında popülerleşen (hit) şarkıların 7 tanesinin Türkçe Pop, 1 tanesinin ise Türkçe Rap olduğu görülmüştür. Bu şarkıların ortak özelliklerinden en dikkat çeken unsurun genel itibariyle benzer duyguları yansıttığıdır denilebilir. Bu şarkılar pop ve rap türünde seslendirilmiş hareketli, heyecanlı, duyguları daha çok canlandıran yapıda oldukları tespit edilmiştir. Dikkat çeken diğer bir husus ise nakaratların rahatlıkla mırıldanılabilir ve akılda kalabilecek bir yapıya sahip olmasıdır. Şarkı sözlerine bakıldığında ise genel olarak aşk, sevgi, tutku, ilgi, ayrılık, haz, cinsellik, üzüntü ve özlem gibi duyguların öne çıktığı görülmüştür. Ancak analiz edilen bu şarkı sözlerinin giderek anlam derinliğinden yoksunlaştığı tespit edilmiştir. Bu anlam kaybının temel nedenini ise maneviyat yoksunluğuna, zevk ve ihtiraslara dayandırmak mümkün görünmektedir.

Bu araştırma başında öngörülen hipotezler için ise şu sonuçlara ulaşılmıştır:

H1- 1990’lı ve 2020’li yıllar arasında şarkı sözleri belirgin şekilde yozlaşmıştır (Doğrulanmıştır).

H2- Tüketim amacının tutku ve haz odaklı olması şarkılarda bu tür içerikleri artırmıştır (Doğrulanmıştır).

H3- Dil, gün geçtikçe dilbilimsel açıdan bozulmaya uğramıştır (Doğrulanmıştır).

H4- Kullanılan kelimeler yıllar içinde sıradanlaşmıştır (Doğrulanmıştır)

H5- Sözcüklerdeki örtük anlamlar yerini daha açık ifadeli kelimelere bırakmıştır (Doğrulanmıştır).

H6- Popülerliği arttırmak için anlamsız ve ritmik kelimeler kullanılmıştır (Doğrulanmıştır).

H7- Yabancı kelimeler zaman içerisinde şarkılarda daha çok kullanılmaya başlanmıştır (Doğrulanmıştır). Ulaşılan bu sonuçlardan hareketle;

- Masum ve naif duyguların şarkı sözlerinde zayıfladığı, bunun yerini haz, cinsellik ve zevk içeren kelimeler aldığı ve anlam derinliğinden uzaklaştığı,
- Kelime içerisindeki harfler eksiltilerek yeni bir tarzla şarkılar oluşturulduğu ve dil kullanımındaki özenin tedricen zayıfladığı,
- Türkçe cümle yapısı ile oluşturulan şarkı içeriklerinde son dönemlerde özellikle İngilizceden alıntılar yapılarak dil yapısının bozulduğu,
- Kullanılan kelimelerin ritmik ve kolay tekrarlanabilmesi için kelime tercihlerinde anlamından ziyade uyuma (kafiyeye) dikkat edildiği, dolayısıyla şarkı sözlerinin akılda kalıcılık sağlanmaya matuf popüler kaygı içerdiği ve böylelikle yozlaştığı,
- Hızlı tüketim unsurlarının günlük hayata daha çok dâhil olmaya başlamasıyla beraber, şarkı sözlerinde cinselliğin ve haz uyandıran kelimelerin aleni bir şekilde kullanıldığı,
- Şarkılardaki aşk, duygu, yakınlık gibi hisleri ifade eden ahlaka mugayir ve namünaşip kelimeler daha fazla görünür olduğu ve toplumdaki mahremiyet yapısının zamanla yozlaşmaya uğradığı söylenebilir.

Bu değerlendirmeler ışığında günlük hayatta dinlenen popüler şarkılardaki dekadenz (çöküntü) durumunun bir ivme kazandığını söylemek mümkün görünmektedir. Dolayısıyla kültürün bir parçası olan şarkı sözlerinin giderek anlam derinliğinden uzaklaşarak geçici zevklere hitap eden içerikleri temsil ediyor olması gelinen olumsuz noktayı özetler mahiyettedir. Toplumsal açıdan yaşanan bu menfi durumun birey açısından da geçerli olduğu söylenebilir. Zira değişen tarzların hayatlara dokunması ile birlikte hedeflenen zevk ve tarzların kısa süreli de olsa kültürü ve sanatı oldukça olumsuz etkilemektedir. Salt tüketime dayalı ve tecimsel kaygılarla üretilen ve özellikle sanatsal üretimlerin uzun vadeli olamayacağı da bu araştırma kapsamında tespit edilen diğer bir bulgudur. Sonuç olarak 1990'lı yıllardan 2020'li yıllara kadar geçen süreçte popüler şarkı sözlerinin genel olarak yüzcyselleştiği ve anlam derinliğinden uzaklaştığı gözlemlenmiştir. Ancak bu durumun tamamen vahim bir gelişme olarak değerlendirilmesi de doğru değildir. Zira müzik, her dönemde değişen toplumsal ve kültürel dinamiklerden etkilenmiş ve bu dinamiklere uygun olarak evrilmiştir. Bu nedenle, şarkı sözlerinin bayağılaşması ve sıradanlaşması dönemin ruhunun ve dinleyici kitlesinin beklentilerini yansıtan bir olgu olarak değerlendirilmesi gerekir.

Kaynakça

- Aktürk E. (2023).** Wittgenstein'in Dünyasının Sınırlarına Çağdaş Dilbilim Penceresinden Bakış. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(34), 228-252. <https://doi.org/10.15182/diclesosbed.1273902>
- Artemiz B. (2009).** Ergenlerin Farklı Müzik Türlerine İlişkin İlgileri İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktor Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojisi Anabilim Dalı Klinik Psikoloji.*
- Aydar D. (2014).** Popüler Kültür ve Müzik Üzerine. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 33(7), 800-807.
- Birekul M. (2015).** Popüler Kültür ve Müzikte Anlamın Kaybı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 10(1), 155-180.
- Coşgun M. (2012).** Popüler Kültür ve Tüketim Toplumu. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 837-850.
- Dönmez Y. E. (2022).** 1990-2000 Yılları Arası Üretilen Türkçe Pop Müziklerin Yapısal Olarak İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Erdal B. ve Kındap T. Y. (2021).** Bireylerin Duygu Durum, İçedönük-Dışadönük Kişilik Özelliği ve Müzik Tercihleri Arasındaki İlişkiler. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 2(41), 550-580.
- Güneş A. & Fırat M. (2016).** Açık ve Uzaktan Öğrenmede Metafor Analizi Araştırmaları. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi* 3(2), 115-129.
- İmik Ü. & Haşhaş S. (2020)** Müzik Nedir ve Hayatımızın Neresindedir. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 2(6), 196-202.
- Sav B. (2003).** Anlam Değişimleri Üzerine Artzamanlı Bir İnceleme. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23(1), 148-149.
- Seber A. (2013).** Semantik-Delâlet Kavramlarının Mukayesesi ve Anlambilim Kavramının Muhtevasının Tespiti. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Der.*, 17(2), 97-130.
- Şenel O. (2014)** Müzik Tercihinin Karmaşık Arka Planı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 30(7), 214-227.

İNTERNET KAYNAKLARI

Tdk Türkçe Sözlük: <https://sozluk.gov.tr/>(Erişim Tarihi: 23.04.2024)

ŞARKI KAYNAKLARI

URL 1: <https://www.youtube.com/watch?v=cpp69ghR1IM> (Erişim Tarihi: 28.06.2024)

- URL 2: <https://www.youtube.com/watch?v=RsnjAxL2jSo> (Erişim Tarihi: 30.06.2024)
- URL 3: <https://www.youtube.com/watch?v=NCKvjJJP0IE> (Erişim Tarihi: 28.06.2024)
- URL 4: <https://www.youtube.com/watch?v=KRUCJcmoQ2g> (Erişim Tarihi: 30.06.2024)
- URL 5: <https://www.youtube.com/watch?v=6zzHRUqB5O4> (Erişim Tarihi: 28.06.2024)
- URL 6: <https://www.youtube.com/watch?v=oL7nN4gUnTc> (Erişim Tarihi: 30.06.2024)
- URL 7: <https://www.youtube.com/watch?v=SV9-9RvHsjY> (Erişim Tarihi: 28.06.2024)
- URL 8: <https://www.youtube.com/watch?v=FPFIY0hi3ak> (Erişim Tarihi: 30.06.2024)

